

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повна назва вищого навчального закладу)

**Програма державного іспиту
з ІСТОРІЇ**

підготовки перший (бакалаврський)
(назва освітнього рівня)

спеціальності 032 Історія та археологія
(шифр і назва)

факультет історії та філософії
(назва інституту, факультету)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет історії та філософії

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: кафедра історії України
кафедра археології та етнології України
кафедра всесвітньої історії

Затверджено навчально-методичною комісією факультету історії та філософії

Протокол № 4 від "8" зр ня 2020 р.

Голова комісії (доц. Ковальський С.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Затверджено Вченою радою факультету історії та філософії

Протокол № 5 від 18 лютого 2021 р.

Декан (проф. Кушнір В. Г.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Вступ

Метою освітньої програми за спеціальністю 032 «Історія та археологія» є підготовка висококваліфікованого та конкурентоздатного фахівця за спеціальністю 032 «Історія та археологія», який успішно виконав навчальний план, опанував концептуальними науковими та практичними знаннями, здатний до критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та навчання у галузі 03 «Гуманітарні науки». Відповідно до освітньої програми однією з форм атестації випускників є державний іспит з історії.

Програма державного іспиту для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та археологія» створена з метою визначення рівня їх підготовки для професійної діяльності. Завдання програми державного іспиту – перевірити та оцінити рівень набутих під час навчання на освітній програмі програмних результатів навчання, у зв'язку з чим здобувачі повинні:

- знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему;
- знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел;
- володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі;
- виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії;
- розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу.

Зміст програми базується на освітніх компонентах з циклу професійної підготовки: «Археологія України», «Давня та середньовічна історія України», «Історія України в новий час», «Новітня історія України»; «Історія первісного суспільства», «Історія стародавнього Сходу», «Історія стародавньої Греції та Риму», «Історія середніх віків», «Історія пізнього середньовіччя», «Історія країн Західної Європи та Північної Америки», «Історія країн Центральної та Східної Європи».

Форма проведення підсумкової атестації – усно, за білетами.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Частина I

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Етапи розвитку історичної науки в Україні.

Теоретичні проблеми і методологічні підходи у вивченні історії України на сучасному етапі. Поняття історіографії. Основні етапи розвитку історичної науки в Україні. Провідні історики України. Наукова література з історії України. Огляд основної й додаткової навчальної та наукової літератури з історії України.

Дискусії навколо історіографічної парадигми загальної історії України, характеристика головних парадигм.

Особливості дискусії навколо парадигми загальної історії України у 1990-х рр. Зміна парадигм в історіографії з середньовіччя до кінця ХХ ст. Головні концепції загальної історії України на сучасному етапі розвитку історичної науки. Територіальна, або часо-просторова; цивілізаційна; антропоцентрична; мультиетнічна (поліетнічна); мультирегіональна; фронтирна; транснаціональна; «нова просторова історія»; нелінійна; національна парадигми та їх головні характеристики. Відображення історіографічних парадигм у підручниках для вишів.

Література:

1. Галенко О. Про концептуальні та практичні підходи до створення нарративу історії України в рамках часо-просторової або територіальної парадигми / Олександр Галенко // Регіональна історія України. Збірник наукових статей. Випуск 6. – Київ, – 2012.
2. Грушевський М. Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Сборник статей по славяноведению. СПб., 1904. С. 298-304.
3. Лисяк-Рудницький І. Україна між Сходом та Заходом // *Лисяк-Рудницький І. Історичні есе.* – Київ, 1994. – Т. 1.
4. Von Hagen, Mark. «Does Ukraine have a history?» // *Slavic Review.* – 1995. – Т. 54, № 3(fall).
5. Таран Л. В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризису сучасної української історичної науки // *Український історичний журнал.* – 1998. – № 5; 1999. – № 1.
6. Колесник І. Українська історіографія : концептуальна історія. – Київ, – 2013.
7. Коляструк О. Предмет історії повсякденності : історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці // *Український історичний журнал.* – 2007. – № 1.
8. Новікова Л.В. Вступ до вивчення курсу «Історія України»: методичний посібник –. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2019.
9. Програма курсу „Історія України” для студентів історичного факультету / Упор. О.А.Бачинська, Т.Г.Гончарук, А.І.Мисечко та ін. Відп. ред. В.М. Хмарський. – Одеса, 2006.
10. Хмарський В.М. Про предмет і завдання вивчення історії України // *Проблеми вивчення українознавчих дисциплін в вузах Одеси: Матеріали наук.- практи. конф., Одеса, 11-12 трав. 1999 р.* – Одеса: Астропринт, 1999.
11. Колесник І.І. Українська історіографія XVIII – поч. ХХ ст. Навч. посіб. – К., 2000.
12. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. Чернівці, – 1999.

ПЕРВІСНА ДОБА

Залюднення теренів України у контексті заселення Європи.

„Довга” та „коротка” хронологія заселення Європи. Опорні пам'ятки раннього палеоліту України. Історія вивчення та сучасний стан проблеми заселення території України. Найдавніші сліди людей на теренах України. Матеріальна та духовна культура часів ранньої праобщини. Неандертальці як альтернативне людство. Їх спосіб життя та технічно-культурні системи. Неандертальські поховання.

Історія ранньопервісних мисливців, збирачів та рибалок на території сучасної України.

Поява людей сучасного типу в світі, Європі та Україні. Шляхи заселення території України людьми сучасного типу. Матеріальна та духовна культура часів ранньопервiсної громади. Мезоліт як вершина розвитку продуктивних сил суспільств з присвійною економікою. Мікроліти. Мезолітичні пам'ятки України.

Моделі неолітизації території України та її відображення в археологічних реаліях.

Поняття неолітизації. Хронологічний вимір процесу неолітизації. „Неолітичний пакунок”. Міграціоністи та автохтоністи у дискусії про неолітизацію України. Генетичні свідчення неолітизації Європи. Матеріальна та духовна культура часів пізньопервiсної громади на території України. „Автохтонна” модель неолітизації. „Східні” моделі неолітизації України (В.М. Даниленко, Н.С. Котова). „Балканська” модель неолітизації України (В.С. Тітов, В.А. Шнірельман, Л. Залізняк). „Морська” модель (Д.Л. Гаскевич).

Найдавніші цивілізації та ранні політичні утворення на території України.

Характерні риси доби політогенезу. Проблема трипільської цивілізації. Прото міста та трипільські поселення-гіганти. Теорії виникнення держави та політичні утворення доби бронзи на території України. Шляхи формування державності раннього залізного віку на теренах України. Перші чіфдоми на території України. Перший суспільний поділ праці та його археологічні свідчення на території України. Виділення професійного скотарства в енеоліті України. „Курганні” культури степів Причорномор'я. Ямна культура. Металургія. Майнове розшарування носіїв ямної та катакомбної культурно-історичних спільнот. Індоевропейська проблема та етнічні процеси в добу бронзи на території України.

Кочові народи та античні міста-держави у Північному Причорномор'ї у I тис. до н.е. - на початку I тис. н.е.

Ранні кочовики Євразії. Кіммерійці, скіфи та сармати. Велика грецька колонізація берегів Понту Евксинського. Варвари та елліни. Боспорське царство. Мітрідат VI Євпатор. Римський період історії античних держав Північного Причорномор'я. Етногенетичні та політичні процеси в період Великого переселення народів

Теорії походження слов'ян за письмовими джерелами та даними археології.

Три основні напрямки у пошуках джерел ранньослов'янської культури станом на початок ХХІ ст. Краківська – Петербурзька школа (Й. Вернер, К. Годловський, М.Б. Щукін, Д.О. Мачинський та ін.): порівняльний аналіз соціально-економічної моделі слов'янського суспільства середньовіччя і суспільств Європи римського часу, пошук прабатьківщини слов'ян на території Верхнього Подніпров'я, Подесення та Білорусі – у різних культурах в різних дослідників. Московська школа (І.П. Русанова, В.В. Седов та ін.): типологічно-«горщикова» концепція, пшеворська гіпотеза прабатьківщини. Київська школа (В.Д. Баран, Д.Н. Козак, Р.В. Терпиловський, Б.В. Магомедов та ін.): зсув центрів праслов'янського етногенезу – з території сучасної Польщі (до- та ранньолатенський час) на терени сучасної України (зарубинецька культура, східний пшевор).

Матеріальна культура ранніх слов'ян епохи «великого розселення»: генеза празької, пенківської, колочинської, дзедзицької культур, культури Іпотешть-Киндешть-Чурел.

Вихід слов'ян на історичну арену. Перші письмові згадки про слов'ян. Венедська проблема. Теорії етногенезу слов'ян.

Література

1. Античные государства Северного Причерноморья. – Николаев: Возможности Киммерии, 2004.
2. Баран В. Д., Козак Д. Н., Терпиловський Р. В. Походження слов'ян. — К.: Наукова думка, 1991.

3. Баран В.Д. Давні слов'яни // Україна крізь віки. – Т. 3. – К., 1998.
4. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К., 2005.
5. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1993.
6. Бруяко И.В. Ранние кочевники в восточной Европе. X-V вв. до р.Х. – Кишинев: Высшая антропологическая школа, 2005.
7. Вишняцкий Л. Б. Введение в преисторию. Проблемы антропогенеза и становления культуры: Курс лекций. – Кишинев: Стратум Плюс, 2003.
8. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – Київ: Наш час, 2008. – 160 с.
9. Гавритухин И.О. Понятие пражской культуры // Труды ГЭ. – [Т.] 49: Сложение русской государственности в контексте раннесредневековой истории Старого Света. – СПб., 2009.
10. Давня історія України. – Т. 3. – К., 1997.
11. Давня історія України. Т.1-3. – К.: Наукова думка, 1997-99.
12. Иванова С. В. Социальная структура населения ямной культуры Северо-Западного Причерноморья. – Одесса: Друк, 2001.
13. Котова Н.С. Неолитизация Украины. – К.: Шлях, 2003.
14. Седов В.В. Славяне в древности. – М., 1994.
15. Седов В.В. Славяне: историко-археологическое исследование. – М., 2002.
16. Славяне и их соседи в конце I тысячелетия до н.э. – первой половине I тысячелетия н.э. – М., 1993. (Археология СССР в 20 тт.)
17. Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. – К., 1990.
18. Щукин М.Б. На рубеже эр. Опыт историко-археологической реконструкции политических событий III в. до н.э. - I в. н.э. в Восточной и Центральной Европе. – СПб.: Фарн, 1994

ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ В ІСТОРІОГРАФІЇ.

Концепції етногенезу та теорії походження українців в вітчизняній і зарубіжній історіографії. Концепція етногенезу та формування українського етносу (автохтонна, трипільська (трипільсько-арійська), ранньослов'янська, киеворуська (давньоруська), пізньосередньовічна).

Література

1. Балущок В. Етногенез українців. К., 2002. 231 с.
2. Балущок В. Українська етнічна спільнота. К., 2004. 231 с.
3. Етнічна історія давньої України. К., 2000. 280 с.
4. Макаручук С.А. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). К.,1992.
5. Пономарьов А.П. Етнічність та етнічна історія України. К.:Либідь,1996.
6. Пономарьов А.П. Українська етнографія. К.:Либідь,1994.
7. Костомаров М. Две русские народности. К., X.,1991.
8. Петров В.П. Етногенез слов'ян. К., 1972.
9. Півторак Г. Українці. Звідки ми і наша мова. К.,1993.
10. Українська етнологія: Навч.посібник /За ред. В.Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Русь-Україна (ІХ - XII ст.): етапи політичної історії.

Формування та політичний розвиток держави Русі. Терміни: Русь-Україна, Південно-Західна Русь, Київська Русь, Королівство Русь тощо). Характеристика хронологічних рамок і основних періодів історії Русі. Передумови виникнення держави. Проблема виникнення держави в історіографії. Утворення держави й формування її території. Оформлення апарата влади та ідеологічні основи її існування. Проблема політичного устрою держави в історіографії. Основні етапи внутріполітичного розвитку. Централізація і відцентровані тенденції у розвитку держави (XI - третина XII ст.). Система спадковості

влади. Збірники норм права – “Руська Правда”. Поняття феодальної роздробленості, її основні складові. Передумови феодального розпаду. Князівства Середнього Подніпров'я: Київське, Переяславське, Чернігівське, Сіверське: територія, міста, політичний розвиток.

Основні закономірності й особливості міжнародних стосунків в історії Русі. Русь-Україна і європейський світ. Східний напрямок міжнародної діяльності держави.

Руське королівство (Галицько-Волинська держава): проблеми політичного та соціально-економічного розвитку.

Руське королівство: Волинське, Галицьке князівства й їхнє об'єднання. Роль особистостей в історії королівства: Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславович, Данило Романович, Лев Данилович та інші. Відносини Галицько-Волинського князівства з князівствами Середнього Подніпров'я, князівствами Північно-Східної Русі та європейськими державами. Данило Галицький у боротьбі за спадщину і незалежність від іноземних поневолювачів. Державний устрій князівства за нащадків Данила Галицького. Останні князі Руського королівства.

Початок включення українських земель до складу іноземних держав в першій половині XIV ст. Геополітична ситуація в українських землях.

Кочовики у середньовічній історії України.

Кочовики в історії України княжої доби. Печеніги, половці. Особливості суспільного устрою. Характер відносин з Руссю.

Русь-Україна і Ординське панування. Завоювання Батия. Золота Орда. Особливості Ординського панування. Боротьба проти ординців.

Розвиток культури в Русі-Україні (IX – перша половина XIV ст.).

Основні напрямки розвитку культури Русі-Україні (IX - перша половина XIV ст.). Візантійські та західноєвропейські впливи.

Християнізація Русі-Україні. Розвиток літописання. «Повість минулих літ». Київський літопис. Галицько-Волинський літопис. Інші літературні пам'ятки.

Особливості розвитку архітектури. Храми. Світські споруди. Стратегічні споруди. Музика.

Зображальне мистецтво. Характер зображень в православних храмах. Софіївський собор.

Українські землі під владою різних держав (середина XIV – перша половина XVI ст.).

Включення українських земель до низки держав у XIV ст. Боротьба Польського королівства та Великого князівства Литовського за «галицько-волинську спадщину». Експансія Угорщини на західноукраїнські землі. Включення Київщини, Переяславщини, Чернігівщини та Поділля до складу Великого князівства Литовського. Битва на Синіх Водах. Формування Молдавського князівства і включення до його складу Північної Буковини. Вхідження Дністро-Дунайського межиріччя та Криму до складу Османської імперії та Кримського ханства. Південний напрямок політики великого князя Литовського Вітовта. «Свидригайлові війни». Київське удільне князівство у 1440-1470-х роках. Литовсько - московські війни кінця XV – початку XVI ст. Кревська унія: передумови та причини заключення, сеймова боротьба, історичні наслідки.

Виникнення Кримського ханства у середині XV ст. та його історична доля.

Соціально-економічні процеси в українських землях у другій половині XVI - першій половині XVII ст.

Розвиток соціально-економічних відносин в Україні у другій половині XVI – першій половині XVII ст. Соціальний склад населення. Еволюція у становищі шляхти, селянства та міщанства. «Устава на волоки» 1557 року. Роль Литовських Статутів у правовій регламентації соціально-економічних питань. Магдебурзьке право. Люблінська унія та її

вплив на економічний розвиток. Фільваркова система господарювання.

Козацтво у соціально-економічних та політичних відносинах в Україні в XV - першій половині XVII ст.

Теорії виникнення українського козацтва. Проблема виникнення Запорозької Січі. Управління та устрій в запорозьких землях. Реєстрове козацтво. Козацькі повстання в кінці XVI ст. Військово-політична діяльність гетьмана П. Конашевича Сагайдачного. Козацькі війни в 1620-1630-х роках. Роль козацьких війн в соціальному житті українського суспільства.

Культура та релігійне життя в Україні в XIV – середині XVII ст.

Успадкування культурних традицій періоду Русі. Нові Ренесансні впливи. Орієнтація культури України на західноєвропейську цивілізацію. Юрій Котермак (Дрогобич). Початок книгодрукування. Іван Федоров (Федорович). Початкова та середня освіта. Заснування Острозького та Києвського (Києво-Братського) колегіумів. Розвиток філософії та літератури. Українські народні думи. Полемічна література. Розвиток архітектури, музики та театру.

Релігійне життя в Україні в XIV – середині XVII ст. Православ'я та католицизм в XIV - XVI ст.: витоки конфлікту. Протестанські вчення. Реформація та контрреформація в Україні: загальні тенденції та особливості. Братства. Берестейська унія (1596 р.): причини, дійові особи, наслідки та історичне значення. Уніатська та православна церкви наприкінці XVI – в першій половині XVII ст. Діяльність митрополита Петра Могили. Визнання королем у 1632 р. існування у Речі Посполитій двох церков – греко-католицької та православної.

Література:

1. Брайчевський М.Ю. Вибране. – Т. 1. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2004. – 720 с.; Т. 2. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2009. – 816 с.
2. Брайчевський М.Ю. Утверждение христианства на Руси. – К.: Наукова думка, 1989. – 296 с.
3. Брайчевський М.Ю. Походження слов'янської писемності. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 152 с.
4. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження / Леонтій Войтович. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2000. – 649 с.
5. Галенко О. І. Татари в Україні / О. І. Галенко // Енциклопедія історії України. – Т. 10. – Режим доступу: http://history.org.ua/Liber_UA/978-966-00-1359-9/978-966-00-1359-9.pdf
6. Дашкевич Я. Р. Большая граница Украины: (Этнический барьер или этноконтактная зона) / Я. Р. Дашкевич // Этноконтактные зоны в европейской части СССР (география, динамика, методы изучения). – М., 1989. – С. 7-21.
7. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. — Л., 2006; (2-е доповн. вид. — Л., 2007).
8. Дашкевич Я. Проблема державності на Галицько-Волинських землях (кінець X – середина XIV ст.) / Ярослав Дашкевич // Король Данило Романович і його місце в українській історії. – Львів, 2003. – С. 8–23.
9. Толочко О.П. Нариси початкової Русі. – Київ-СПб.: Laugus, 2015. – 336 с.
10. «Українське козацтво: формування соціального стану (друга половина XV – середина XVII ст.)». – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2006. – 296 с.
11. «Українське козацтво. Золоті сторінки історії». – К.: Кристал Бук, 2015. – 399 с.
12. Україна: литовсько-польська доба 1320-1569/ О.Русина, І.Сварник, Л.Войтович, Д.Ващук, А.Блануца, Б.Черкас. – Київ: Балтія-Друк, 2008. – 176 с.
13. Історія Української культури: у п'яти томах. – Т. 1. Історія культури давнього

населення України / Ред. В. А. Смолій. – К. : Наук. думка, 2000. – 1136 с.; Т.2. Українська культура XIII – першої половини XVII століття / Ред. В. А. Смолій. – К. : Наук. думка, 2001. – 848 с.

14. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. – К.: Альтернативи, 1999. – 320 с. [Україна крізь віки. У 15-ти тт. – Т. 6].

15. Україна і Литва в XIV – XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Ващук, А. О. Гурбик, Б. В. Черкас. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 256 с.

НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (ІІ ПОЛОВИНА XVII – ПОЧАТОК XX СТ.) ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ІІ ПОЛОВИНИ XVII – XVIII СТ.

Національно-визвольна війна середини XVII ст. в Україні: проблема періодизації та характеристика періодів.

Проблема періодизації Національно-визвольної війни. Початок повстання. Перемоги під Жовтими водами та Корсунем. Розгортання повстання навесні – влітку 1648 р. Розгортання повстання у війну, а війни – у національну революцію. Битва під Пилявцями. Похід Б. Хмельницького в Галичину 1648 р. Переговори між козацькими та польськими урядовцями восени 1648 – навесні 1649 рр. Еволюція політики Б.Хмельницького та його вимог до Польщі. Воєнні дії 1649 р.: битва під Лоївом, облога Збаража, Зборівська битва. Укладення та зміст Зборівського договору. Поразка під Берестечком та становище України за Білоцерківським договором 1651 р. Молдавська політика Б.Хмельницького. Українсько-польське протистояння: битви під Батогом та Жванцем. Переяславська угода 1654 р. Воєнні дії українських та російських військ проти Польщі у 1654–1655 рр. Охматівська битва. Загострення суперечок між Московською державою та державою Б.Хмельницького у 1654 – 1657 рр. Віленське перемир'я. Воєнні дії 1657 р. Характеристика наступних етапів Української національної революції (до 1676 р.).

Державотворчі та соціально-економічні процеси в Україні під час Національно-визвольної війни XVII ст.

Формування української держави в ході Національно-визвольної війни Б.Хмельницького. Формування структури органів влади козацької держави. Внутрішня політика Б.Хмельницького. Дипломатія Б. Хмельницького. Ідея українсько-турецького союзу. Причини та передумови українсько-московського союзу. Переяславська рада 1654 р. «Березневі статті» Б.Хмельницького: укладення, зміст, значіння та оцінки в історіографії. Наслідки Переяславської угоди 1654 р. для зовнішньополітичного становища гетьманської держави. Спроби українсько-шведського союзу за часів Б. Хмельницького. Українсько-трансильванський союз. Спроби Б.Хмельницького зробити гетьманство спадковим. Соціально-економічні та політичні наслідки Визвольної війни. Вплив Національно-визвольної війни на політичне розташування сил в Центральній та Східній Європі. Соціально-економічні та політичні зрушення в Україні внаслідок Національно-визвольної війни.

Воєнно-політична ситуація в Україні наприкінці 50-х – у 80-ті рр. XVII ст.

Проблема початку періоду «Руїни» в історіографії. Головні засади внутрішньої та зовнішньої політики гетьмана Івана Виговського на початку його правління. Гадяцький договір 1658 р.: зміст і значіння. Російсько-українська війна 1659 р. Конотопська битва. Місце Івана Виговського українській історії. Друге гетьманування Юрія Хмельницького. «Чорна рада» 1663 р. Політика гетьмана Івана Брюховецького. Зміст Московського договору 1665 р. та його наслідки. Гетьман Правобережної України Павло Тетеря. Головні засади внутрішньої та зовнішньої політики гетьмана Петра Дорошенка. Андрусівське

перемир'я 1667 р. та його наслідки. Бучацький договір 1772 р. Становище Лівобережної України за Глухівськими статтями. Політика І. Самойловича. Причини зречення гетьмана П. Дорошенка. Завершення Української національної революції та її наслідки. Третє «гетьманування» Юрія Хмельницького. Чигиринські походи та Бахчисарайське перемир'я 1681 р. «Вічний мир» 1686 р. та його наслідки. Завершення періоду «Руїни» та його наслідки.

Лівобережна Україна наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Гетьманування І. Мазепи.

Становище Лівобережної України за Коломацькими статтями 1786 р. Соціальна та економічна політика І.Мазепи. Політика І.Мазепи у галузі освіти та культури. Український фактор у російсько-турецькому протистоянні за Чорноморсько-азовське узбережжя (союз Петрика Іваненка з Кримом, участь українців у азовських та дніпровських походах та ін.) Константинопольський мир 1700 р. Північна війна та Україна. Стратегічні плани Росії та інтереси Гетьманщини. Участь козацьких загонів у військових операціях. Военні дії українських козаків та російських військ на теренах Речі Посполитої у 1704 –1707 рр. Економічні та людські втрати Гетьманщини та Слобожанщини. Конфлікт С.Мазепи і С.Палія. Українко-шведський союз: причини переходу І.Мазепи на бік Карла XII. Доля Запорозької Січі. Доля І.Мазепи після Полтавської катастрофи. Оцінки І.Мазепи в історіографії.

Основні тенденції політичної історії Гетьманщини та Слобожанщини у XVIII ст. Етапи ліквідації політичної автономії.

Обмеження української автономії за часів гетьмана І.Скоропадського. Гетьманщина під керівництвом першої Малоросійської колегії. Наказний гетьман Павло Полуботок. Економічна політика царизму щодо України у 1710 – 1720 –х рр. Гетьманство Данила Апостола – «реанімація» української автономії. Україна під управлінням «Правління гетьманського уряду». Російсько-турецька війна 1735 – 1739 рр. та Україна. Обставини приходу до влади гетьмана К. Розумовського. Правління К. Розумовського – «золота осінь» української автономії. Реформи та нездійснені проекти К. Розумовського. Катерина II і усунення К. Розумовського. Друга малоросійська колегія. Настанови П. Румянцеву та його політика. Українські депутати «Катериненської комісії» 1767 – 1768 рр. Ліквідація автономії Слобожанщини. Скасування полкового устрою Гетьманщини. Зміни правового та соціально становища окремих верст українського населення Гетьманщини та Слобожанщини. Ліквідація автономії Гетьманщини та позиція місцевої козацької старшини.

Запорозька Січ у XVIII ст. Приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії та його наслідки.

Запорозька Січ у 1710-х – 1740-х рр. Доля запорожців під «татарською протекцією»: Кам'янецька та Олешківська Січі. Причини та обставини заснування Нової Січі на р. Підпільній. Устрій та управління Запоріжжя періоду Нової Січі. Господарське освоєння краю. Політика останнього кошового отамана П. Калнишевського. Проблема запорозько-гайдамацьких взаємин. Запорожці у російсько-турецькій війні 1768 – 1774 рр. Причини ліквідації Січі. Колишні запорожці під «турецькою протекцією». Запорожці та Чорноморське козацьке військо. Значення російсько-турецьких воєн у процесі приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії. Наслідки цього процесу.

Основні тенденції соціально-економічного і політичного розвитку Західної і Правобережної України у XVIII ст. Поділи Речі Посполитої.

Соціально-економічне становище Правобережжя та Західної України. Повстання С. Палія. Козацькі полки на правобережній Україні 1704 –1711 рр. Умови обрання П.Орлика

гетьманом та укладення “Бендерської конституції”. Зміст Конституції П.Орлика: кордони та політичний устрій України, демократичні принципи управління та ін. Военні дії 1710 – 1711 рр. Прутський мир та його значіння для України. Діяльність гетьмана П.Орлика та інших «мазепинців» у вигнанні. “Вивід прав України”. Причини, виникнення та характеристика гайдамацького руху. Етапи гайдамацького руху. Передумови та хід «Коліївщини». Придушення повстання та його наслідки. Опришківський рух у XVIII ст. О.Довбуш. Розподіли Речі Посполитої 1772, 1793 та 1795 рр. і доля українських земель.

Література

1. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. –К., 1997. –Ч.1.
2. Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. – К., 1994.
3. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К., 1994.
4. Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини XVII – XVIII століть: Гетьманщина, Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу). – К., 2000.
5. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право. – К.,1996.
6. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна. – К., 1999 (Україна крізь віки. - Т. 8).
7. Історія України в особах: Козаччина. - К.,2000.
8. Лукомский В., Модзалевский В. Малороссийский гербовник. – К., 1993.
9. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція (1648-1676 рр.). – К., 1999. (Україна крізь віки. – Т. 7).
10. Чухліб Т.В. Гетьмани і монархи: Українська держава в міжнародних відносинах 1648 – 1714 рр. – К., 2005.
11. Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663 – 1713). – К., 2004.
12. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К., 1997.

НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (ІІ ПОЛОВИНА XVII – ПОЧАТОК XX СТ.) ІСТОРІЯ УКРАЇНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Північне Причорномор'я: особливості заселення та економічного освоєння краю (кінець XVIII - перша половина XIX ст.).

Південноукраїнські землі наприкінці XVIII ст. Колонізація та економічне освоєння Південної України. Особливості формування населення. Виникнення та розвиток міст на півдні України. Політико-адміністративних нововведень на українських землях та їх наслідки. Становище сільського господарства. Початковий етап розвитку промисловості. Соціально-економічний розвиток Одеси наприкінці XVIII - у першій половині XIX ст.

Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні та на західноукраїнських землях першої половини XIX ст.

Суспільно-політичний рух в Україні. Масонські ложі на українських землях та діяльність декабристів в Україні. Повстання Чернігівського полку. Причини поразки. Розвиток польського національного руху. Варшавське повстання 1830 р. Виникнення та діяльність. Кирило-Мефодіївського товариства. Фундатори товариства. Його програмні документи. Історичне значення діяльності товариства. Посилення суспільно-політичного руху на західноукраїнських землях. Національно-духовне піднесення на західноукраїнських землях. «Руська трійця» та альманах «Русалка Дністровая».

Соціально-економічні процеси в Наддніпрянській Україні другої половини XIX ст. Особливості модернізації й індустріалізації в Російській імперії. Промисловий переворот в Україні, його завершення та наслідки. Концентрація виробництва та поява монополій. Промислове районування. Дискусія про колоніальне становище України в імперії. Розвиток міст. Урбанізаційні процеси. Розбудова міст. Соціальна структура. Роль міст у розвитку економіки. Аграрні відносини в Наддніпрянській Україні. Розвиток товарних відносин. Два шляхи розвитку капіталізму у сільському господарстві та їх особливості в Україні. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Соціальні процеси. Аграрне перенаселення, міграції і переселенський рух.

Суспільно-політичне життя в Україні другої половини XIX ст. Виникнення перших українських політичних партій у Галичині.

Польське повстання 1863 р. та його наслідки. Російський визвольний рух і Україна. Розвиток народницького руху в Україні: ідеологічна основа, його лідери, напрямки та етапи. Видатні народники – вихідці з України. Український рух як процес націотворення. “Хлопоманство”. Громади наприкінці 50-х – на початку 60-х років. Часопис “Основа”. Валуєвський циркуляр 1863 р. Відновлення громадського руху на початку 70-х років. Емський указ 1876 р. Діяльність М. Драгоманова. “Старі” громадівці. Молоді громади. Братство тарасівців (1892). Загальноукраїнська безпартійна організація (1897). Поява студентських громад. “Молода Україна” (1899 р.). Робітничий рух. Поширення соціалістичних ідей.

Суспільно-політичне життя на західноукраїнських землях. Суспільно-політичний рух після революції 1848-1849 рр. Внутрішньополітична ситуація в Галичині. Польсько-українські стосунки. Ідеї панславізму і “москвофільство”. Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, на Буковині та в Закарпатті. Ідейне підґрунтя народовства і його лідери. Періодичні видання народовців. “Просвіта” (1868) і Літературне (1873, а з 1892 р. – наукове) товариство ім. Т. Шевченка. Товариства “Сокіл” та організації “Січ”. “Народна рада”. Боротьба між москвофілами й народовцями.. Політика мадяризації в Закарпатті і боротьба проти неї. Українське питання у міжнародній політиці кінця 80-х рр. Політика “ нової ери” та її наслідки. Ю. Бачинський та “Ukraina irredenta” (1895). Робітничий та селянський рух на західноукраїнських землях. Утворення українських політичних партій в Галичині. Виникнення й діяльність Русько-української радикальної партії (1890). Проголошення ідеї політичної незалежності України. Наукова та політична діяльність М. Грушевського в Галичині. Східна Галичина – “український П’ємонт”.

Українська культура другої половини XIX – початку XX ст.

Посилення ролі освіти в другій половині XIX ст. Початкова освіта в Наддніпрянській Україні. Недільні школи і їх доля. Х. Алчевська. Земські школи. Шкільна реформа на західноукраїнських землях. Діяльність “Просвіта”. Вища освіта. Заснування університетів в Одесі та Чернівцях. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Відкриття спеціалізованих закладів. Поява жіночої освіти. політика дискримінації української мови Наука. Розвиток і підвищення ролі природничих наук. Розвиток гуманітарних наук. Видатні вчені-представники природничих та гуманітарних наук. Поява громадських спеціальних установ, проведення з’їздів науковців. Умови розвитку української літератури і мистецтва. Доба домінування реалізму у літературі. Персоналії письменників. Українська драматургія. Умови розвитку театру Аматорський і професійний театр. Провідні театральні діячі. Музика. Персоналії композиторів. Народження і поширення національного гімну “Ще не вмерла Україна...”. Архітектура та скульптура. Реалізм в скульптурі. Видатні архітектори та їх споруди. Живопис. Тенденції у розвитку живопису. Персоналії художників. Українські підприємці-меценати. Значення благодійництва. В. Смирненко, Терещенки, Б. Ханенко. Особливості розвитку культури в

Галичині. Діяльність Наукового Товариства ім. Т.Г.Шевченка. наукова діяльність М.С.Грушевського.

Виникнення та діяльність українських політичних партій на Наддніпрянщині на початку ХХ ст.

Виникнення українських політичних партій на Наддніпрянщині. Перша політична українська партія та її діяльність. Політизація українського суспільства в Наддніпрянщині. Передумови виникнення Революційної української партії (РУП). Програма РУП «Самостійна Україна» Миколи Міхновського. Пропагандистська діяльність РУП через пресу, листівки, брошури. Пресові видання «Гасло» та «Селянин». Посилення анти поміщицького руху селян. Масові повстанські виступи селян під революційними гаслами. Вплив Революційної української партії (РУП) на селянський рух в українських губерніях. Інші українські політичні партії Наддніпрянщини. Українська народна партія.

Україна в роки революції 1905-1907 рр.

Російська революція 1905-1907 рр. та Україна. Причини та початок революції. Поглиблення соціальних і національних протиріч напередодні революції. «Кривава неділя» 9 січня 1905 р. Повстання на панцернику «Потьомкін». Маніфест від 17 жовтня 1905 р. та його значення. Діяльність політичних партій в українських губерніях. Утворення та діяльність «Просвіт» у Наддніпрянщині. Діяльність Одеської «Просвіти». Утворення та діяльність українських фракцій в I та II Державних Думах Росії. Перші демократичні вибори в Росії до I Парламенту. Боротьба за вищу та середню освіту в українських губерніях. Впровадження в Одеському і Харківському університетах читання лекцій українською мовою. Закінчення революції 1905-1907 рр. Третьочервневий переворот. Політичні партії Наддніпрянщини під час революції.

Література

1. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX □ XX століття (Навчальний посібник). - К., 1996.
2. Лановик Б.Д. Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Економічна історія України і світу. □ К., 1999. - С. 572.
3. Магочій П.Р. Історія України. – К.: Критика, 2007. – 639 с.
4. Рибалка І.К. Історія України. Частина 2: Від початку XIX ст.. до лютого 1917 року: [Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів]. – Х.: Основа, 1997. – 480 с.
5. “Українське питання” в Російській імперії (кінець XIX - початок XX ст.). Колективна наукова монографія в трьох частинах / Відп. ред. Сарбей В.Г. - К., 1999.
6. Історія Одеси / Колектив авторів. Голов. Ред.. В.Н.Станко. – Одеса: Друк, 2002. – 560 с.
7. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція на рубежі XIX - XX століть: соціально-політичний портрет. - К., 1993.
8. Реєнт О.П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). – К., 2003. – 340 с.
9. Сарбей В.Г. Національне відродження України. - К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 1999.
10. Хрестоматія з історії Української РСР. В 2-х томах. Т.2. – К.: Радянська школа, 1961.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЧАСТИНА 1 (1914 – 1945 РР.)

Перша світова війна і Україна в дореволюційний період

Історіографія теми. «Українське питання» в геополітичних розрахунках «світових держав». Плани Німецької та Австро-Угорської імперій щодо використання «українського фактора» у вирішенні стратегічних завдань внутрішньої та зовнішньої політики. Офіційне

визнання уряду Османської імперії права українців на самовизначення. Болгарсько-українські перспективи в контексті сусідства з Румунією. Західноукраїнські землі як об'єкт зазіхань з боку Російської імперії.

Ставлення українських політиків до війни. Державотворчі рефлексії В. Липинського, М. Міхновського та Д. Донцова. Українська соціал-демократія в лещатах проантантівського вибору й антивоєнного вибору. Союз визволення України. Воєнні дії на території України. Східнопруська наступальна операція. Горліцький контрнаступ. Брусилівський прорив. Українські січові стрільці: створення та бойовий шлях на фронтах Великої війни.

Початок Української революції. Створення Центральної Ради та проголошення УНР
Історіографія проблеми. Початок революції й утворення Центральної Ради. Організаційне та ідеологічне протистояння лібералів та соціалістів на початку революції. Політична платформа Центральної Ради у березні – жовтні 1917 р. та її реалізація. Значення Всеукраїнського національного конгресу в легітимації УЦР. Переговори УЦР з Тимчасовим урядом у травні – червні 1917 р. Всеукраїнські селянський та військові з'їзди як стимулюючий чинник революції. Проголошення автономії України та створення Генерального секретаріату. Правові дискусії Києва та Петрограда як прояв альтернативних парадигм правового статусу регіонів.

Падіння Тимчасового уряду і військово-політичне протистояння у Києві 28-29 жовтня 1917 р. Проголошення УНР. Конфлікт Генерального секретаріату та Раднаркому РСФРР, початок збройного протистояння між арміями обох держав. Мирні переговори у Брест-Литовську та їхні історіографічні інтерференції. Прийняття IV-го Універсалу: перехід від автономії до незалежності. Останній період існування першої УНР.

Українська гетьманська Держава: особливості внутрішньої та зовнішньої політики
Гетьманський державний переворот: підготовка та здійснення. Формування кадрового потенціалу гетьманату. Ставлення соціалістичних кіл до консервативно-ліберального курсу уряду П. Скоропадського – Ф. Лизогуба. Внутрішня політика урядів Української Держави. Земельне законодавство та антиурядові селянські виступи. Умови розвитку промисловості, фінансів і торгівлі. Заходи у галузі культури. Військове будівництво. Зовнішня політика гетьманату. Дипломатичне визнання Української Держави. Стосунки з країнами Четверного союзу. Переговори з делегацією РСФРР. Консолідація зусиль з представниками «небільшовицької» Росії. Бессарабське питання. Утворення Директорії та антигетьманське повстання.

Західноукраїнська Народна Республіка: державотворча діяльність і війна з другою Річчю Посполитою

Підготовка до утворення українських структур влади. Брестський мир: від укладення до невдалої спроби парафування. Віденський уряд між польсько-українською дилемою. Створення Української Національної Ради. Листопадова революція у Львові. Проголошення ЗУНР. Початок збройної боротьби з Польщею.

Місія М. Бартелемі як спроба дипломатичного вирішення конфлікту. Підготовка учасників війни до ескалації стосунків. Польсько-українська війна у 1919 р. Чортківська офензива. Державне будівництво в ЗУНР. Законодавча ініціатива УНРади. Кадрові перспективи та труднощі.

Воєнно-політична ситуація в Україні у добу другої УНР

Відновлення УНР. Дискусійні питання державотворення. Підготовка до проведення Трудового конгресу України. Продовження розколу у середовищі українських соціалістичних партій. Проголошення акту Злуки УНР та ЗУНР. Внутрішня політика українських урядів. Нова редакція земельного законодавства. Відставка В. Винниченка та уряду В. Чехівського. Переговори з Антантою і спроба укладення військово-політичного

союзу. Загострення військових дій між арміями УНР й РСФРР. Спроби державного перевороту навесні 1919 р.

Військово-політична боротьба у другій половині 1919-1920 рр. Вплив «отаманщини» на внутрішню політику. Українсько-російські війни: Дієва армія УНР та УГА проти «червоних» і «білих». 1-й Зимовий похід армії УНР. Варшавська угода: причини та наслідки, оцінки в історіографії. Завершення національної революції.

Політичний розвиток УСРР в 1920-х роках

Існування більшовицької країни без назви. Міжнародне становище УСРР на початку 1920-х рр. Укладення договорів з Польщею, Литвою, Латвією, Естонією, Туреччиною. Воєнно-політичний союз та «договірна федерація» у системі між республіканських взаємин. Автономістський і федеративний плани утворення нової країни. Х. Раковський, Г. Петровський. Юридичне оформлення СРСР.

Особливості функціонування партійно-державної системи. Особливості виборчого законодавства. Суспільство рівних націй і нерівних класів. Роль КП(б)У в конструюванні системи радянської влади. Боротьба за владу у Кремлі й роль у ній КП(б)У. Політика коренізації: причини, хід, наслідки, історіографічна полеміка. Молдавська АСРР.

Політика “воєнного комунізму” та НЕП: дві моделі економічної політики більшовиків

Теоретичне обґрунтування руйнування ринкових механізмів. Побудова держави-комуни у рефлексії лідерів РСДРП(б). Передумови та здійснення політики “воєнного комунізму”. Політико-економічні дискусії в лавах більшовиків про доцільність заміни грошей на безгрошову форму обміну товарів. Націоналізація промислових об’єктів та виробленої ними продукції. Запровадження продовольчої розкладки, обмеження торгівельних операцій, експропріація приватної власності. Антибільшовицькі повстання в УСРР.

Наслідки комуністичного будівництва. Загроза тотальної війни суспільства проти влади. Перехід до НЕПу. Обґрунтування нової політико-економічної термінології. Дискусії в лавах КП(б)У про доцільність відмови від побудови держави-комуни. Економіка УСРР в умовах нової економічної політики.

Особливості соціально-економічного розвитку радянської України наприкінці 1920-х – у 1930-х рр.

Ідеологічні та політичні обставини зміни економічної політики на рубежі десятиліть. Хлібозаготівельна криза зими 1927-1928 рр. Повернення влади до заходів експропріації та репресій. Початок суцільної колективізації сільського господарства. Винахід «куркульської загрози» як методу боротьби проти земельних власників. Завдання та темпи здійснення завдань партії. Антиурядові настрої й виступи українського селянства. Хід, наслідки та історіографія Голодомору 1932-1933 рр.

Ідеологічне обґрунтування форсованої індустріалізації. Наступ на непманівський капітал. Обмеження життєвого рівня населення. Шахтинська справа. Економічні і фінансові пріоритети в межах форсованої модернізації промисловості. Військові замовлення на рубежі 1920-1930-х рр. Соціалістичне змагання. Стаханівський рух. Труднощі й успіхи 1-ї та 2-ї п’ятирічок.

Суспільно-політичні процеси в радянській Україні наприкінці 1920-х - у 1930-ті рр.

Формування диктаторського режиму Й. Сталіна. Механізми та особливості масових репресій: український вимір на загальносоюзному тлі. Справи Спілки визволення України і Українського національного центру. Роль П. Постишева у посиленні тиску влади на неблагонадійні категорії суспільства. Зміни у національній політиці. Згортання політики мовно-культурної дерусифікації. Поляки та німці – головні об’єкти репресій серед етнічних меншин УРСР. Депортації за етнічним походженням.

Більшовицькі з'їзди та їх роль у інтенсифікації дій репресивного апарату проти партійних діячів. Арешт С. Косіора. Роль М. Хрущова у продовженні пошуку «ворогів народу». Статистичні та психологічні наслідки масових репресій в УРСР протягом 1930-х років. Конституції 1936/1937 рр.: причини “демократизації”, місце в житті суспільства.

Специфіка духовного життя українського суспільства в міжвоєнний період

Розвиток науки й освіти в 1920-х рр. Ліквідація системи університетської освіти. Завдання по охопленню шкільною освітою усіх вікових категорій дітей. Підготовка професійних педагогічних кадрів. Проблеми матеріально-технічного стану закладів освіти. Література і мистецтво в 1920-х рр. Літературна дискусія 1925-1928 рр. «Геть від Москви!». Гурток неокласиків. М. Хвильовий. М. Рильський. П. Тичина. Український авангардизм 1920-х рр. Театр «Березіль».

Стан освіти та розвиток науки в 1930-ті рр. Відновлення університетів у 1933 р. Діяльність Академії наук УРСР. Наука і освіта на службі партії. «Загроза» неконтрольованого владою мистецького середовища. Створення професійних спілок. “Розстріляне відродження”. Репресії проти кобзарів і бандуристів. Завершення кампанії лікнепу.

Українські землі у складі Польщі, Чехословаччини та Румунії

Політичний розвиток українських земель у складі Польщі. Створення УВО, підготовка до збройного повстання проти Другої Речі Посполитої. Рішення країн Антанти щодо правового статусу Західної України у складі Другої Речі Посполитої. Державний переворот 1926 р. і початок політики «санації» польського політикуму. Участь українських партій у парламентських та місцевих виборах. Виникнення та діяльність ОУН. Посилення конфронтації між урядом Польщі та українським суспільством внаслідок політики «пацифікації» 1930 р. Конституція Польщі 1935 р. Угода про співпрацю між урядом та українською фракцією парламенту.

Характеристика економічного життя: стадіальні відмінності Чехословаччини, Польщі, Румунії. Місце української периферії в політиці урядів трьох країн. Суспільно-політичне життя української громади Румунського королівства. Татарбунарське повстання. Русофіли, українофіли й комуністи в політичному полі Підкарпатської Русі. Карпатська Україна: геополітичні умови виникнення та проголошення незалежності.

Україна в Другій світовій війні

Укладення пакту Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни на українських землях. Включення Західної України до складу СРСР. Початок політики радянзації. Воєнні дії у 1941-1942 рр. Танкова битва у трикутнику Луцьк – Дубно – Броди. Оточення і капітуляція київського угруповання РСЧА. Оборона Одеси. Севастопольська оборонна операція. Причини поразок РСЧА.

План «Ост». Нацистський окупаційний режим в Україні. Створення окупаційних зон та відмінності їх функціонування. Нацистський новий порядок. Масовий терор проти українського населення з боку окупаційної влади. Геноцид євреїв та ромів. Остарбайтери. Економічна політика в окупаційних зонах: від створення бірж праці до розпуску колгоспів. Рух Опору на українських землях, оцінки в історіографії. Створення комуністичного підпілля та його знищення у 1941 р. Партизанський рух в Україні: випадковість учасників та ефективність підривної роботи. Карпатський рейд. Державницька доктрина ОУН. Боротьба на два фронти. Створення УПА.

Наступальні операції Червоної армії в Україні у 1943-1944 рр. Перейменування фронтів в 1-4-й Українські. Запровадження ордену Б. Хмельницького. Створення Народного комісаріату оборони УРСР. Польові комісаріати і «чорна» піхота. Українське суспільство у 1943-1945 рр. Наслідки Другої світової війни для України.

Література

1. Баберовські Й. Червоний терор: Історія сталінізму. – К., 2007. – 248 с.
2. Борисенко Е. Феномен советской украинизации. – М., 2006. – 256 с.
3. Головченко В. І., Солдатенко В. Ф. Українське питання в роки Першої світової війни. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 448 с.
4. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. – К.: Генеза, 2000.
5. Грицюк В. Стратегічні та фронтові операції Великої Вітчизняної війни на теренах України. – К., 2010. – 150 с.
6. Єфіменко Г. Взаємовідносини Кремля та радянської України: економічний аспект (1917-1919 рр.). – К., 2008. – 230 с.
7. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). – К., 1996. – 396 с.
8. Кульчицький С. Червоний виклик: історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. – К.: Темпора, 2013. – Кн. 1. – 504 с.; Кн. 2. – 628 с.
9. Нариси історії Української революції 1917 – 1921 років / Гол. редкол. В. А. Смолій; кер. авт. кол. В. Ф. Верстюк. – К., 2011. – Кн. 1. – 390 с; 2012. – Кн. 2. – 464 с.
10. Пиріг Р. Українська гетьманська держава 1918 року: Історичні нариси. – К., 2011. – 336 с.
11. Попович М. Нарис історії культури України. – К., 2001. – 728 с.
12. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис. – К., 1999. – 976 с.
13. Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси. У двох книгах. Кн. 1. – К., 2010. – 734 с.; Кн. 2. – К., 2011. – 943 с.
14. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя / Гол. ред. В. А. Смолій. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2012. – 786 с.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЧАСТИНА 2 (1946–2015 РР.)

Особливості нового міжнародного статусу УРСР в другій половині 1940-х рр. Участь УРСР в ООН та інших міжнародних організаціях.

Участь УРСР у створенні та напрямках діяльності ООН: підтримання міжнародного миру та безпеки, зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини. Співпраця з ООН в сфері контролю над озброєннями, нерозповсюдження зброї масового знищення, дотриманні санкційних режимів Ради Безпеки ООН. Діяльність МЗС УРСР у інших міжнародних організаціях в умовах «холодної війни».

Західна Україна в 1945 – 1953 рр.: суперечливий характер суспільно-політичного розвитку. Військове протистояння у суспільстві.

Радянізація західних областей України. Насильницька колективізація. Масові репресії та депортації населення. Зростання агентурно-інформаційної мережі держбезпеки. Ліквідація української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН–УПА проти тоталітарного ладу. Примусове переселення українців у 1945–1946 рр. Операція «Вісла».

Суспільно-політична й соціально-економічна ситуація в УРСР у другій половині 50-х – першій половині 60-х рр. XX ст.

Україна після смерті Сталіна. Передача Кримської області до складу УРСР. Спроби лібералізації політичного режиму. XX з'їзд КПРС. Реформи Микити Хрущова. Ради народного господарства. Зародження руху «шістдесятників». Нові політичні репресії. Антирелігійна кампанія.

Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років).

Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. «Косигінська реформа». Ідеологія «розвинутого соціалізму». Наростання кризових явищ у соціально-економічному житті. Зміна політичного курсу. Діяльність першого секретаря ЦК КПУ Петра Шелеста та причини його увільнення. Володимир Щербицький як провідник русифікаторської політики центру. Дальше обмеження прав України. Нова Конституція УРСР.

Розгортання дисидентського руху в радянській Україні: напрямки, представники, форми взаємодії із владою.

Дисидентський рух в УРСР. Самостійницький, національно-культурницький, правозахисний та релігійний напрями українського дисидентства. Форми спротиву комуністичному тоталітаризмові. Самвидав. Персоналії. Боротьба з інакомисленням. «Великий погром» 1972 р. Значення українського дисидентського руху.

Суспільно-політичні й соціально-економічні зрушення в УРСР у другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр. Проголошення незалежності України.

Горбачовська «перебудова» в українському контексті. Пошуки шляхів модернізації суспільства, їх необхідність. Погіршення економічної та суспільно-політичної ситуації. Гальмування перебудовних процесів в Україні. Структурний дисбаланс економіки. Шахтарські страйки. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Зростання національної свідомості в роки «перебудови». Викриття злочинів тоталітарного режиму. Повернення забутих імен. Створення і діяльність «неформальних» груп та організацій. Поява незалежних українських видань. Перші несанкціоновані мітинги. Відродження національної символіки. Прийняття закону «Про мови в Українській РСР». «Живий ланцюг», присвячений Акту злуки УНР і ЗУНР. Рух за легалізацію УГКЦ та УАПЦ. Народний рух України за перебудову, його програма та соціальна база. Декларація про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної незалежності. Посилення соціальної напруги в суспільстві. Страйковий рух. Інспірування сепаратистських настроїв. Березневий референдум 1991 р. Новоогарьовський процес і Україна. Спроби державного перевороту у Москві та його провал. Акт проголошення незалежності України. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Історичне значення проголошення незалежності України. Міжнародне визнання Української держави. Угода про співдружність Незалежних Держав.

Становлення державності в незалежній Україні: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку в 1990-х – на початку 2000-х років.

Україна в добу незалежності. Президент Леонід Кравчук. Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія. Загострення протистояння між законодавчою та виконавчою гілками центральної влади. Кампанії по виборах до Верховної Ради та Президента України. Прийняття Конституції України та її редакції.

Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Президентство Леоніда Кучми. Наростання економічної кризи та соціальної напруженості наприкінці 1990-х років. Політична криза 2000–2001 рр. «Україна без Кучми». Візит в Україну Папи Римського. Загострення протистояння між

пропрезидентськими і опозиційними силами. Українська помаранчева революція: надії та розчарування. Президент Віктор Ющенко. Вибори Президента України 2010 р. Віктор Янукович. Зміна політичного вектору в країні.

Виклики сучасності: «Революція Гідності», європейський вибір України, АТО як війна за незалежність.

«Революція Гідності» (листопад 2013 – лютий 2014 рр.), повалення режиму В. Януковича. «Небесна сотня», «Євромайдан». Обрання Петра Порошенка Президентом України. Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. «Газові» та «торгівельні» війни з Росією. Збройна агресія Росії проти України. Анексія Криму. Антитерористична операція на сході України.

Література

1. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Держ. процес 1985–1999 рр.: Навч. посіб. – К.: ЕксОб, 2000. – 296 с.
2. Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.). – К., 1999. (Україна крізь віки. – Т. 13). – 303 с.
3. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2014 – 2016) / Авт. кол: С.В.Віднянський, О.М. Горенко, А.Ю. Мартинов (відп. ред.), В.В. Піскіжова (відп.секр.), Г.О. Харлан. – К.: Ін-т історії України, 2017. – 319 с.
4. Калініченко В. В., Рибалка І. К. Історія України. Частина III: 1917–2003 рр.: Підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 628 с.
5. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії. – К.: Наш час, 2008. – 432 с.
6. Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г., Сургай Г. І. Новітня історія України ХХ ст.: Підруч. для вузів. – К.: Вища шк., 2000. – 617 с.
7. Литвин В., Смолій В., Шпаковатий М. Україна: ХХ століття: У 2-х кн. / НАН України. Ін-т історії України. – К.: Видавн. дім "Альтернативи", 2002. – Кн. 1. – 997 с.; Кн. 2. – 1014–1878 с.
8. Новітня історія України (1900–2000): Підруч. для студ. іст. спец. вузів / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Генеза, 2002. – 719 с.
9. Удод О.А. 25 років незалежності України: поступ, досвід, перспективи // Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії / За наук. ред. О.О. Салати. – К., 2017. – С. 103-154.
10. Україна радянська. Ілюзії та катастрофи «комуністичного раю» / Заг.ред. Г. Єфіменка; Авт. кол.: Єфіменко Г., Примаченко Я., Юркова О. – Х., 2017. – 352 с. – (Історія без цензури).

Частина II

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Формування цивілізації та державності в Межиріччі та Єгипті.

Природні умови і географічне положення Єгипту та Месопотамії. Джерельна база для дослідження давньої історії Єгипту та Месопотамії. Розвиток зелеробських культур в долинах Нілу, Євфрату та Тигру.

Утворення централізованої держави в Давньому Єгипті. Раннє Царство та його характерні риси. Стародавнє Царство. Влада фараона, державний апарат, ідеологія. Середнє царство: об'єднання Єгипту, особливості соціального устрою. Розвиток

економіки.

Утворення державності в Месопотамії. Шумерські міста-держави в ранньодинастичну добу. Месопотамія під владою Аккада. Перша централізована держава в Месопотамії – Царство Шумера та Аккада. Міграції скотарських племен.

1. Кинк Х.А. Египет до фараонов. М., 1964.
2. Козырева Н.В. История Древней Месопотамии. СПб, 2007.
3. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К., 2000.
4. Массон В.М. Первые цивилизации и всемирная история. Кишинев, 2005.
5. Мелларт Дж. Древнейшие цивилизации Ближнего Востока / Пер. с англ. М., 1982

Витоки цивілізації на Далекому Сході. Держава та світогляд Давнього Китаю.

Природні умови, населення. Особливості джерельної бази та історія дослідження Китаю. Хронологія та періодизація давньокитайської історії. Утворення землеробської цивілізації в Китаї. Виникнення давніх державних утворень в Китаї: Шань-Інь і Чжоу. Стародавній Китай в VIII-III ст. до н.е. Династична боротьба і вторгнення кочівників. Ідеологічна боротьба в Китаї в VI-III ст. до н.е. Вчення Конфуція, легізм і даосизм.

Імперії Цінь та Хань – централізована держава в Китаї. Держава та ідеологія, суспільний устрій. Демографічні та етнічні процеси. Поширення культури Стародавнього Китаю на сусідні країни.

1. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К., 2000.
2. Массон В.М. Первые цивилизации. Л., 1989.
3. Васильев Л.С. Древний Китай. Т.1-3. М., 1995-2006.
4. Крил Х.Г. Становление государственной власти в Китае. Империя Западная Чжоу / Пер. с англ. Р.В. Котенко. СПб., 2001.

Греція в III-II тис. до н.е.: крито-мінойська культура та її значення.

Догрецьке населення Криту III тис. до н.е. Палацова цивілізація і процес класоутворення. Кносський палац і його функції. Характер влади, організація управління. Соціальний розвиток. Відображення в міфах ранньої історії Еллади. Лінійне письмо Б і його роль як історичного джерела. Вплив критської цивілізації і культури на Балканську і острівну Грецію.

1. Андреев Ю.В. От Евразии к Европе. Крит и Эгейский мир в эпоху бронзы и раннего железа (III - начало I тыс. до н. э.). СПб., 2002.
2. Античная Греция / Под ред. Е.С. Голубцовой, Л.П. Маринович, А.И. Павловской, Э.Д. Фролова. М., 1983. Т. I.
3. Блаватская Т.В. Греческое общество второго тысячелетия до н. э. и его культура. М., 1976.
4. Молчанов А.А., Нерознак В.П., Шарыпкин С.Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. М., 1988.
5. Полякова Г.Ф. Социально-политическая структура пилосского общества (по данным линейного письма В). М., 1978.

Формування Афіньського демократичного полісу

Формування полісного устрою у стародавньої Греції. Сутність полісу. Боротьба евпатридів та демосу в Аттиці. Розвиток рабства. «Синойкізм Тесея». Організація управління. Змова Килона. Поява законодавства. Положення демосу в VI ст. до н.е. Закони Солона. Цензовий розподіл суспільства. Проблема власності. Розвиток ремесла. Соціальна боротьба після реформ Солона. Рання тиранія в Аттиці. Внутрішня і зовнішня політика Писистрата і Писистратидов. Падіння тиранії. Реформи Клісфена. Робота

народних зборів і гелієі. Права і обов'язки громадян. Завдання держави. Індивідуальна відповідальність громадян. Літургії.

1. Античная Греция / Под ред. Е.С. Голубцовой, Л.П. Маринович, А.И. Павловской, Э.Д. Фролова. М., 1983. Т. I.
2. Зайцев А. И. Культурный переворот в Древней Греции VIII–V вв. до н. э. Л., 1985.
3. Оствальд М. Реформы Клизфена // Персия, Греция и Западное Средиземноморье ок. 525-479 гг. до н. э. Под ред. Дж. Бордмэна и др. Пер. с англ. А. В. Зайкова. М.: Ладомир, 2011. С. 368-416.
4. Фролов Э.Д. Рождение греческого полиса. Л., 1988.
5. Шишова И.А. Раннее законодательство и становление рабства в Античной Греции. Л., 1991.

Рим періоду ранньої республіки. Боротьба патрициїв і плебеїв, її причини та основні етапи

Соціальна структура римського суспільства. Проблема походження патрициїв і плебеїв в історіографії. Основні етапи боротьби патрициїв і плебеїв, її причини. Від реформ Сервія Тулія до законів 12 таблиць. Сецесії як форма боротьби плебеїв. Трибунат. Аграрна реформа Спурія Кассія. Закони Ліцінія-Секстія. Закон Петелія і заборона боргового рабства. Закон Гортензія та завершення боротьби патрициїв і плебеїв. Державний устрій і соціальна структура Рима. Види коміцій. Сенат. Ординарні і екстраординарні магістратури.

1. Белкин М.В., Вержбицкий К.В. История древнего Рима. Учебное пособие. СПб., 2003.
2. Маяк И.Л. Римляне ранней Республики. М., 1993.
3. Токмаков В.Н. Военная организация Рима ранней Республики (VI–IV вв. до н.э.). М., 1998.
4. Моммзен Т. История Рима / пер. с нем. Т. I. СПб., 1994.
5. Штаерман Е.М. Римское право. // Культура древнего Рима. / под ред. Е.С. Голубцовой. Т. I. М., 1985. С. 210–247.

Падіння Римської імперії та утворення варварських королівств. Шляхи розвитку феодалізму в Європі.

Криза рабовласницького ладу і формування елементів феодалізму в Римській імперії. Еволюція колонату. Суспільно-політичний устрій Римської імперії III-V ст. Загострення соціальних протиріч. Роль варварів у поваленні Римської імперії. Господарство та суспільне життя стародавніх германців. Велике переселення народів та загибель римської держави. Утворення варварських королівств. Політична карта Європи в IV-V ст. Загальні результати та значення варварських вторгнень. Шляхи розвитку феодалізму в Європі. Концепції генезиси феодалізму у класичній та сучасній медієвістиці

1. Буданова В.П. Готы в эпоху великого переселения народов. М., 1990.
2. Гуревич А.Я. Проблема генезиса феодализма в Западной Европе. М., 1970.
3. Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств(до середины VI в.). М., 1984.

Італійське Відродження та його головні діячі.

Передумови зародження гуманістичного світогляду в Італії. Елементи гуманізму в рамках міської культури XIII ст. Раннє Відродження та гуманізм в XIV-XV ст. Поняття «Ренесанс». Характерні риси і сутність гуманістичної ідеології. Гуманістична освіта та її центри. Громадянський гуманізм. Флорентійські неоплатоніки. Історіографія за доби раннього Відродження. Розвиток природничих і точних наук

1. Брагина Л.М. Итальянский гуманизм. Этические учения XIV – XV веков. М., 1977.
2. Де Санктис Ф. История итальянской литературы. М., 1963. Т.1
3. Сказкин С.Д. К вопросу о методологии истории Возрождения и гуманизма // Сказкин С.Д. Избранные труды по истории. М., 1973
4. Баткин Л.М. Итальянское Возрождение: проблемы и люди. – М., 1995.
5. Чемберлин Э. Эпоха Возрождения. Быт. Религия. Культура. – М., 2006.

Еразм Роттердамський та гуманізм як культурна течія доби Відродження.

Характерні риси ренесансного гуманізму: індивідуалізм, секулярний погляд на світ, захоплення античністю. Розповсюдження ідей гуманізму в країнах Західної Європи на рубежі XV– XVI ст. «Міжнародна республіка вчених» та її визнаний лідер Еразм Роттердамський. Головні напрямки творчості мислителя. Переклад Нового Заповіту, початок критичного аналізу тексту. «Філософія Христа» Еразма Роттердамського, гуманістичне тлумачення біблійних положень. «Скарга Миру» та пацифізм Еразма. Сатирична творчість. «Похвала Глупоті» та критика вад пануючої церкви. Роль Еразма Роттердамського в ідейній підготовці Реформації. Його негативне ставлення до реформаційного руху.

1. История средних веков: в 2-х т. / Под ред. С.П. Карпова. М., 2001. Т.2.
2. Кобів Й. Еразм Роттердамський і його сатиричне перо // Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. Домашні бесіди. К.: Основи, 1993.
3. Немченко І. В. Історія країн Західної Європи доби пізнього середньовіччя. Частина I: Навчально-методичний посібник (для студентів історичного факультету). / І. В. Немченко, В. В. Чепіженко. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017.
4. Смирин М.М. Эразм Роттердамский и реформационное движение в Германии: Очерки из истории гуманистической и реформационной мысли. М.: Наука, 1978.
5. Горфункель А.Х. Гуманизм – Реформация – Контрреформация // Культура эпохи Возрождения и Реформация / Отв. ред. В.И. Рутенбург. Л.: Наука, 1981. С. 7 – 19.

М. Лютер та Ж. Кальвін – ідейні лідери європейської Реформації.

Реформація XVI ст. як масовий рух, спрямований проти католицької церкви, його історичні передумови. Мартін Лютер: основні віхи біографії. Виступ 31 жовтня 1517 р. у Віттенберзі з «95 тезама» як початок Реформації у Німеччині. Реформаційне вчення М.Лютера. Три «тільки»: Sola fide, Sola gratia, Sola Scriptura. Переклад Біблії німецькою мовою. Принципи організації релігійного життя вірян: обрання священика та незалежність від світської влади. Негативне ставлення Лютера до Селянської війни і його причини. Вплив реформаційних ідей Лютера на політичне становище Німеччини. Лютеранство в країнах Західної Європи.

Жан Кальвін як реформатор і послідовник Мартіна Лютера. Віхи біографії. «Настанова в християнській вірі» - класична праця Ж. Кальвіна. Основні положення реформаційного вчення: концепції перед визначення та мирського покликання. Переклад Біблії французькою мовою. Республіканський принцип організації церкви. Відносини з світською владою та переслідування ересі. Женева як «метрополія» кальвінізму. Вплив реформаційних ідей Жана Кальвіна на країни Західної Європи.

1. История средних веков: в 2-х т. / Под ред. С.П. Карпова. М., 2001. Т.2.
2. Немченко І. В. Історія країн Західної Європи доби пізнього середньовіччя. Частина I: Навчально-методичний посібник (для студентів історичного факультету). / І. В. Немченко, В. В. Чепіженко. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017.

3. Немченко І. В. Історія країн Західної Європи доби пізнього середньовіччя. Частина II: Навчально-методичний посібник (для студентів історичного факультету). / І. В. Немченко, В. В. Чепіженко. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018.
4. Порозовская Б.Д. Мартин Лютер. Его жизнь и реформаторская деятельность; Жан Кальвин. Его жизнь и реформаторская деятельность. – Різні видання.
5. Ревуненкова Н.В. Протестантизм. СПб., 2002.

Гуситський рух в Чехії та його загальноєвропейське значення.

Соціально-економічна та релігійна ситуація в Священній Римській імперії на початку XV ст. Політичні, соціальні та економічні передумови гуситського руху. Ідеологічна основа виступів Яна Гуса та його прихильників проти католицької церкви. «Чотири празькі статті». Повстання 1419 р. Помірковане («чашники») та радикальне («таборити») крила та їхні цілі. Гуситські війни: характеристика основних етапів. Розрив із німецьким пануванням, створення умов для розвитку чеської мови та культури. Гуситський рух як пролог до загальноєвропейського процесу розвитку Реформації. Релігійні та політичні наслідки.

1. Мітряєв О. І. Оцінка Яна Гуса в працях радянських істориків // Вісник Харківського університету. № 35. Історична серія, 1969. С. 23 -27.
2. Дени Эрнест. Гус и гуситские войны. М., 2016.
3. Лаптева Л.П. Гуситское движение в Чехии XV века. М., 1990.
4. Яровий В.І. Історія південних та західних слов'ян. К., 2001. Т.1.

Європейські колонії в Північній Америці в XVII-XVIII ст.

Історичні умови освоєння Північної Америки європейцями в XVII ст. Колонізація Північної Америки європейськими країнами: Нова Іспанія, Нова Франція, Нова Швеція та Новий Амстердам. Економічні, політичні, релігійні та соціальні причини англійської колонізації Америки за часів «ранніх Стюартів». Типологія американських колоній Англії за економічною та господарською ознакою. «Південні колонії» та «Нова Англія»: економічні та соціальні відмінності колоній.

Семирічна війна 1756-1763 рр. на території Північної Америки. Інтеграційні процеси в 13 американських колоніях в другій половині XVIII ст. Американське просвітництво. Причини та результати війни за незалежність США. Політична карта Північної Америки в кінці XVIII ст. Відмінні риси європейських колоній та наслідки різних форм колонізації на політичне майбутнє Північної Америки.

1. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) : навч. посіб. / З. А. Баран, С. П. Качараба, Р. Б. Сіромський, Б. П. Чума ; за ред. З. А. Баран. К., 2015.
2. Кузьмін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки. Житомир, 2011.
3. Бурстин Д. Американцы: Колониальный опыт. М., 1993
4. Согрин В. В. Война США за независимость как социально-политическая революция // Новая и новейшая история. 2005. № 3

Династична та політична криза в Російській імперії у II чверті XVIII ст.

Боротьба дворянських угруповань за владу після смерті Петра І. Особливості державного правління та внутрішньої політики часів Катерини І, Петра ІІ. «Кондиції» та альтернативи політичного розвитку Росії, історичний зміст «біронівщини». Єлизавета Петрівна на російському престолі. Соціальна структура та економічний розвиток держави в середині XVIII ст. Особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві та промисловості. Зміни у фінансовій та податковій політиці, розвиток міст, торгівлі,

транспорту. Наукові дискусії щодо природи та особливостей російського варіанту капіталізму. Міжнародне становище Російської імперії, цілі її зовнішньої політики в післяпетровську добу.

1. Історія Росії з найдавніших часів до кінця 18 ст. Навчальний посібник / гол. ред. В.М. Мордовцев. К., 2013.
2. Каменский А.Б. Российская империя в 18 в.: традиции и модернизация. М., 1999.
3. Уткин А.И. Россия и Запад: история цивилизации М., 2000.
4. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія. Виникнення. Історія. Занепад. Львів, 2005.

Європа в період Наполеонівських війн: трансформація кордонів, думок та традицій.

Прихід Наполеона до влади. Консульство Наполеона 1799-1804 рр.: економічні здобутки. Кодекси Наполеона та їх загальноєвропейське значення. Перша імперія (1804-1814 рр.) Антифранцузькі коаліції та Наполеонівські війни. Феномен привнесення ідей просвітництва в Європу з французьким завоюванням. Наслідки для політичної карти Європи: руйнація Священної Римської імперії, процес медіатизації німецьких держав, посилення об'єднувчих тенденцій в Італії. Тільзіцький мир та його значення. Континентальна блокада та структурні зміни в економіці Великої Британії. «Оборонні реформи» Пруссії 1807-1814 рр. як відповідь на наполеонівську загрозу. Війна 1812 р. та Війна шостої коаліції та зміна балансу сил Європі. Віденський конгрес та Віденська система міжнародних відносин.

1. Ададуrow В.В. «Наполеоніда» на Сході Європи: уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку ХІХ століття. Львів, 2007.
2. Бриггс Э., Клэвин П. Европа нового и новейшего времени. С 1789 года и до наших дней. М., 2006.
3. Акунін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492-1918 рр.): Хронологія подій. Миколаїв, 2013.
4. История Европы. – В 8-ми тт. – Т. 5. От Французской революции до начала Первой мировой войны. М., 2000.

Реформи 60-70-х рр. ХІХ ст. в Російській імперії, їх сутність і наслідки.

Основні напрямки та етапи внутрішньої політики російського уряду другої половини ХІХ ст. Імператор Олександр ІІ. Соціально-економічні передумови падіння кріпосного права. Активізація суспільно-політичної думки та соціального руху напередодні реформи. Підготовка реформи, проекти скасування кріпосного права, Секретні комітети, Редакційні комісії. „Маніфест” 19 лютого 1861 р. Основні положення, зміст, буржуазний характер реформи 1861 р.

Реформи 1863-1874 рр.: причини, підготовка. Реорганізація місцевого управління: земська (1864), міська (1870) реформи, основні зміни системи управління на місцях. Судова реформа (1864), нові явища та обмежений характер реформи. Військова реформа, значення закону 1874 р. про всестанову військову повинність. Фінансові реформи. Загальний зміст реформи у сфері освіти. Політика уряду щодо преси, друку. Значення реформ 1860-70-х рр. в загальноєвропейському вимірі.

1. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія. Виникнення. Історія. Занепад. Львів, 2005.
2. Захарова Л.Г. Самодержавие и реформы 1861-1874 гг. //История Отечества: люди, идеи, решения. Очерки истории России IX – начала XX вв. М., 1991.
3. Зайончковский П.А. Отмена крепостного права в России. М., 1968.
4. Вітенко М. Історія Росії. Івано-Франківськ, 2013.

Національне Відродження у слов'ян Австрійської імперії в XIX ст.

Національне питання та етнічна картина імперії Габсбургів в XIX ст. Просвітницький абсолютизм в Австрійській імперії: специфіка політики в слов'янських землях. Етапи та особливості чеського національного відродження. Культурно-просвітницька діяльність Павла Шафарика. Йозев Юнгман – провідник чеського національного відродження.

Пошук ідентичності південними слов'янами: сербське відродження та іллірійський рух. Слов'янські народи Австрійської імперії в революції 1848-1849 рр. Культурні та ідейні наслідки «Весни народів» (австрославизм і югославизм). Утворення Австро-Угорщини та «слов'янське питання» в останній третині XIX ст.

1. Австро-Венгрия. Опыт многонационального государства. М., 1995.
2. Лещиловская И.И. Иллиризм. К истории хорватского национального Возрождения. М., 1968.
3. Освободительное движение народов Австрийской империи. Возникновение и развитие, конец XVIII в. – 1849 г. М., 1980. Т. 1.
4. Яровий В.І. Історія Західних та Південних слов'ян. К., 2003.

Переваги та недоліки прискореного розвитку США в останній третині XIX ст.

Економічний розвиток США в останній чверті XIX ст. Монополізація промисловості. Двопартійна система США. Робітничі рухи та страйки 1870-80 рр. Аграрна криза в США. Антитрестівська політика Шермана. Зовнішня політика США наприкінці XIX ст. Особливості американського імперіалізму. Світова промислова першість США. Основні наслідки переходу до імперіалізму в економічній та політичній галузях. Імперіалістична зовнішня політика США. Іспано-американська війна. Панамериканізм. Доктрина «відкритих дверей» у Китаї. Політика «великої палиці» Теодора Рузвельта. Будівництво Панамського каналу. Політична криза у США у передвоєнні роки. Розкол республіканської партії. Президентські вибори 1912 р. В. Вільсон, його внутрішня та зовнішня політика.

1. Согрин В. Политическая история США. М., 2001.
2. Шлезингер А. М. Циклы американской истории. М., 1992.
3. Історія Сполучених Штатів: Нарис / Гол. ред. Г. Синкотт К, 2002.

Зовнішня політика європейських країн в останній третині XIX ст. – початку XX ст. Утворення блокової системи та шлях до Першої світової війни.

Зовнішня політика Німецької імперії в останній третині XIX ст. «Системи союзів Бісмарка»: від союзу трьох імператорів та утворення Троїстого Союзу. Створення чорно-блакитного блоку. Зовнішня політика Франції після франко-пруської війни. Колоніальна експансія у Африці та Південно-східній Азії. Особливості французького імперіалізму. Політика Бенджаміна Дізраелі та Вільяма Гладстона. Колоніальний характер англійського імперіалізму. Уряд та військовий кабінет Ллойд-Джорджа. Трьохсторонні відносини Великої Британії, Франції та Росії в кінці XIX – на початку XX ст. Створення Антанти. Підготовка європейських країн до війни за перерозподіл сфер впливу в світі.

1. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку XX ст.). / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів, 2013.
2. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. К., 2009.
3. История Европы. – В 8-ми тт. – Т. 5. От Французской революции до начала Первой мировой войны. М., 2000.
4. Бонвеч Б. История Германии. Том 2. От создания Германской империи до начала

Створення Радянського Союзу та основні тенденції соціально-економічного і політичного розвитку у 20-30-ті рр.

Проекти та засади створення СРСР. Здобутки та кризи НЕПу. Політична боротьба в роки НЕПу. Знищення партій меншовиків та есерів й утвердження однопартійної системи. Боротьба з правою та лівою опозицією.

Індустріалізація та проведення колективізації сільського господарства. Голодомор 1932-1933 рр. Трагедія селянства.

Політичний режим в 30-і р. Репресії як інструмент тоталітарного режиму. Створення ГУЛАГу. Методи репресивного тиску. Формування культу особи Сталіна.

1. Барвінська П.І. Історія СРСР. Навчально-методичний посібник. Одеса, 2016.
2. Верг Н. История советского государства 1900-1991. М., 1992.
3. Наймарк Н. Геноциди Сталіна. К., 2011.
4. Конквест Роберт. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. К.: Либідь, 1993.

Велика економічна депресія 1929-1933 р.: причини, перебіг, шляхи подолання.

Епоха проспериті в США. Період економічного добробуту європейських країн в «золоті двадцяті». Причини та передумови економічної депресії 1929-1933 рр. Економічні та соціальні проблеми США в період економічної депресії 1929-1933 рр. Політика адміністрації президента К.Кулліджа. Вибори 1932 р. та прихід до влади Ф.Д. Рузвельта. Політика Ф.Д. Рузвельта по ліквідації економічної кризи.

Франція та Велика Британія в період економічної кризи. Дж. Кейнс та революція економічного мислення. Ідеї кейсіанства у вирішенні економічної кризи 1929-1933 р. Американський та німецький шляхи виходу з кризи. Наслідки Великої економічної депресії.

1. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1918-1945. Вінниця, 2004.
2. Новейшая история стран Европы и Америки: XX век (в 3-х частях) / Под редакцией А.М. Родригеса. Часть 1. 1900-1945. М., 2001.
3. Гринин Л. Е. Великая депрессия 1929—1933 гг. // Философия и общество. 2009. № 2.
4. Иванян Э.А. История США. М., 2006.

Країни Центральної та Південно-Східної Європи в Другій світовій війні.

Історична доля Чехословаччини напередодні Другої світової війни. Доля країн Центральної та Південно-Східної Європи за пактом Молотова-Ріббентропа. Напад на Польщу та початок Другої світової війни. Окупаційний режим в Польщі, Чехії, Югославії, Албанії: спільні та відмінні риси. Рухи супротиву та партизанські дії в країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Йосип Броз Тіто. Колабораціонізм. Участь Угорщини, Румунії, Болгарії та Словаччини у Другій світовій війні. Геополітичні наслідки Другої світової війни для регіону.

1. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. Львів, 2001.
2. Яровий В. І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст. К., 1996.
3. Баран З. Історія Югославії. 1918–1990 рр./ З. Баран, М. Кріль. Текст лекцій. Львів, 1997.
4. Мировые войны в истории человечества (к 100-летию начала Первой и 75-летию Второй мировых войн) : монография / науч. ред. С.С. Троян. К., 2016.
5. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795-1990. К., 2007.

Наслідки Другої світової війни для афро-азійського регіону. Процес деколонізації.

Військово-стратегічна та геополітична роль афро-азійського регіону у Другій світовій війні. Кратка характеристика основних театрів бойових дій в Азії та Африці. Японія та її азійські союзники у Другій світовій війні. Агресія проти Китаю. Японський окупаційний режим на території Китаю та його специфіка. Війна Японії проти Великої Британії та США на Тихому Океані. Спроба створення «східно-азійської сфери спільного процвітання» як нової форми колоніалізму. Національно-визвольний рух та японська ідеологія і політика «паназіатизму». Програш Японії та розпад японської колоніальної системи.

Колоніальні країни та народи під час Другої світової війни. Війна на Півночі Африки. Завершення Другої світової війни та початок розпаду колоніальної системи європейських країн. Французький Індокитай, Палестина, Індія на шляху до незалежності в перші повоєнні роки.

1. Черних І.Д. Навчально-методичні матеріали з історії країн Азії та Африки для студентів третього та четвертого курсів історичного факультету. Одеса, 2009.
2. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. Львів: «Афіша», 2005.
3. Сергійчук І. М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ століття). Суми, 2003.
4. Мак-Клейн Дж. Л. Японія. От сёгуната Токугавы – в ХХІ век. М., 2011

Країни Західної Європи та США в період «неоконсервативної революції» 1980-х рр. Характерні риси внутрішньої політики Р. Рейгана, М. Тетчер та Ф. Міттерана.

Міжнародна ситуація в світі в 1980-х рр. Структурна криза 1970-х рр. та поява феномену «неоконсервативної революції». Соціально-економічні та політичні проблеми США, Великої Британії та Франції в кінці 1970-х рр. Політична біографія Р. Рейгана. Соціальна та економічна політика Р. Рейгана. Рейганоміка та її оцінки. Політична біографія М. Тетчер. Внутрішня політика М. Тетчер. Тетчеризм як політичне явище. Політична біографія Ф. Міттерана. Внутрішня політика французьких соціалістів в добу «неоконсервативної революції». Спільні риси та відмінності шляхів вирішення внутрішніх проблем провідних держав світу в 1980-х рр.

1. Понамарев М.В. История стран Европы и Америки в новейшее время. М., 2010.
2. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2003). Вінниця, 2003.
3. Тъерио Ж. Л. Маргарет Тэтчер : от бакалейной лавки до палаты лордов. М., 2010.
4. Иванян Э. А. Рональд Рейган - хроника жизни и времени. М., 1991.

Історія афро-азійського регіону в контексті цивілізаційного підходу.

Традиційна та сучасна хронологія історії країн Азії та Африки. Концепція «осьового часу» К. Ясперса. Афро-Азійський регіон у цивілізаційному вимірі: «східні цивілізації», «Схід як соціокультурне поняття». Класичний орієнталізм і нова історична парадигма.

Історія афро-азійського регіону в контексті цивілізаційного підходу. Цивілізаційна теорія А. Тойнбі. Просторово-часові параметри регіональних цивілізацій. Базові цінності традиційних регіональних цивілізацій: загальне і особисте. Проблеми вивчення впливу релігійно-ідеологічних нормативів на політичну і соціально-економічну підсистеми. Традиційні цивілізації афро-азійського регіону: індусо-буддистська (світ індуської духовності), конфуціанська (далекосхідна), ісламська та африканська цивілізація (Тропічна та Південна Африка).

1. Черних І.Д. Історія країн Азії періоду нового часу (ХVI – 60-і рр. ХІХ ст.). Одеса, 2007.
2. Павленко Ю. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства. К., 2000.
3. Афро-азиатский мир: проблемы цивилизационного анализа. Вып. 1-2. М., 2004.
4. Гантінгтон С.П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів., 2006.

Трансформація країн Центральної та Південно-Східної Європи в 1990-х рр.

Демократичні перетворення та крах комуністичних режимів у Польщі, Угорщині, Чехословаччині та інших країнах Центральної та Східної Європи. Падіння тоталітарного режиму Н. Чаушеску в Румунії. Прискорення процесу формування політичних партій та багатопартійності в умовах кризи комуністичної системи Східної Європи. Припинення існування Організації Варшавського Договору та Ради Економічної Взаємодопомоги.

1. Кріль М. Слов'янські країни на рубежі епох: трансформація суспільства наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Навч. посібник. Дрогобич, 2008.
2. Щербакова Ю. А. Процесс политической трансформации в Чехословакии, Чешской и Словацкой- Республиках. // Политическая трансформация стран Центральной и Восточной Европы. М.,1997
3. Країни Центрально-Східної Європи в умовах постсоціалістичної демократичної трансформації: Збірник матеріалів науково-теоретичної конференції. Кам'янець-Подільський, 2012.

Перебудова, криза та розпад СРСР

Прихід М. Горбачова до влади. Перебудова політичної системи. Вибори 1989 р. З'їзди народних депутатів. Зміни в КПРС. Громадські рухи та перехід до багатопартійності. Економічні реформи та їх наслідки. Розвиток кооперативного руху. Госпрозрахунок підприємств. Тотальний дефіцит товарів народного вжитку.

Зовнішня політика М.Горбачова та його команди. Концепція «нового політичного мислення» і її реалізація. Поглиблення міжнаціональних проблем. Серпневий путч 1991 р. Проголошення державного суверенітету союзними республіками. Визнання незалежності Прибалтійських республік. Зустріч лідерів Росії, України та Білорусії в Біловезькій пущі. Створення СНД. Зняття М. Горбачовим з себе повноважень президента СРСР.

1. Барвінська П.І. Історія СРСР. Навчально-методичний посібник. Одеса, 2016.
2. Астахова Е. Становление многопартийности в СССР: некоторые аспекты. Харьков, 1991.
3. Верт Н. История советского государства 1900-1991. – М.,1992.
4. Горбачев С. М. Перестройка и новое мышление для нашей страны и для всего мира М., 1987.
5. Чешко С. В. Распад Советского Союза: этнополитический анализ. М., 2000.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ З ІСТОРІЇ

- 1.Етапи розвитку історичної науки в Україні.
- 2.Дискусії навколо історіографічної парадигми загальної історії України, характеристика головних парадигм.
- 3.Залюднення теренів України у контексті заселення Європи.
- 4.Історія ранньопервісних мисливців, збирачів та рибалок на території сучасної України.
- 5.Моделі неолітизації території України та її відображення в археологічних реаліях
- 6.Найдавніші цивілізації та протодержавні утворення на території України.
- 7.Кочові народи та античні міста-держави у Північному Причорномор'ї у I тис. до н.е. – на початку I тис. н.е.
- 8.Теорії походження слов'ян за письмовими джерелами та даними археології.
- 9.Теорії походження українців в історіографії.
- 10.Русь-Україна (IX-XII ст.): етапи політичної історії.
- 11.Руське королівство (Галицько-Волинська держава): проблеми політичного та соціально-економічного розвитку.

12. Кочовики у середньовічній історії України.
13. Розвиток культури в Русі-Україні (IX - перша половина XIV ст.).
14. Українські землі під владою різних держав (середина XIV – перша половина XVI ст.).
15. Соціально-економічні процеси в українських землях у другій половині XVI – першій половині XVII ст.
16. Козацтво у соціально-економічних та політичних відносинах в Україні в XV - першій половині XVII ст.
17. Культура та релігійне життя в Україні в XIV – середині XVII ст.
18. Національно-визвольна війна середини XVII ст. в Україні: проблема періодизації та характеристика періодів.
19. Державотворчі та соціально-економічні процеси в Україні під час Національно-визвольної війни XVII ст.
20. Воєнно-політична ситуація в Україні наприкінці 50-х – у 80-ті рр. XVII ст.
21. Лівобережна Україна наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Гетьманування І. Мазепи.
22. Основні тенденції політичної історії Гетьманщини та Слобожанщини у XVIII ст. Етапи ліквідації політичної автономії.
23. Запорозька Січ у XVIII ст. Приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії та його наслідки.
24. Основні тенденції соціально-економічного і політичного розвитку Західної і Правобережної України у XVIII ст. Поділи Речі Посполитої.
25. Північне Причорномор'я: особливості заселення та економічного освоєння краю (кінець XVIII - перша половина XIX ст.).
26. Суспільно-політичне життя в Наддніпрянській Україні та на західноукраїнських землях першої половини XIX ст.
27. Суспільно-політичне життя в Україні другої половини XIX ст. Виникнення перших українських політичних партій у Галичині.
28. Соціально-економічні процеси в Наддніпрянській Україні другої половини XIX ст.
29. Українська культура другої половини XIX – початку XX ст.
30. Україна в роки революції 1905-1907 рр.
31. Виникнення та діяльність українських політичних партій на Наддніпрянщині на початку XX ст.
32. Перша світова війна і Україна в дореволюційний період.
33. Політична доктрина Центральної Ради та її реалізація.
34. Особливості здійснення внутрішньої політики урядами Української гетьманської Держави.
35. Загальна характеристика воєнно-політичної ситуації в Україні у 1919-1920 рр. (головні вектори протистояння).
36. Суспільно-політичний розвиток УРСР у 1919-1939 рр.: репресії, «коренізація», національна політика.
37. Соціально-економічна політика більшовиків в УРСР у 1919-1939 рр.: характеристика різних моделей комуністичної модернізації суспільства.
38. Специфіка духовного життя українського суспільства в міжвоєнний період.
39. Політичний розвиток українських земель у складі Польщі та Чехословаччини у 1930-х роках.
40. Українські землі на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.).
41. Нацистський окупаційний режим та рух Опору в Україні.
42. Воєнні дії на території України під час Другої світової війни.
43. Особливості нового міжнародного статусу УРСР в другій половині 1940-х рр. Участь УРСР в ООН та інших міжнародних організаціях.
44. Західна Україна в 1945 – 1953 рр.: суперечливий характер суспільно-політичного розвитку. Військове протистояння у суспільстві.
45. Суспільно-політична й соціально-економічна ситуація в УРСР у другій половині 50-х –

першій половині 60-х рр. XX ст.

46. Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років).
47. Розгортання дисидентського руху в радянській Україні: напрямки, представники, форми взаємодії із владою.
48. Суспільно-політичні й соціально-економічні зрушення в УРСР у другій половині 1980-х – на початку 1990-х рр. Проголошення незалежності України.
49. Становлення державності в незалежній Україні: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку в 1990-х – на початку 2000-х років.
50. Виклики сучасності: «Революція Гідності», європейський вибір України, АТО як війна за незалежність.
51. Формування цивілізації та державності в Межиріччі та Єгипті.
52. Витоки цивілізації на Далекому Сході. Держава та світогляд Давнього Китаю.
53. Греція в III-II тис. до н.е.: криго-мінойська культура та її значення.
54. Формування Афіньського демократичного полісу
55. Рим періоду ранньої республіки. Боротьба патриціїв і плебеїв, її причини та основні етапи
56. Падіння Римської імперії та утворення варварських королівств. Шляхи розвитку феодалізму в Європі.
57. Італійське Відродження та його головні діячі.
58. Еразм Роттердамський та гуманізм як культурна течія доби Відродження.
59. М. Лютер та Ж. Кальвін – ідейні лідери європейської Реформації.
60. Гуситський рух в Чехії та його загальноєвропейське значення.
61. Європейські колонії в Північній Америці в XVII-XVIII ст.
62. Династична та політична криза в Російській імперії у II чверті XVIII ст.
63. Європа в період Наполеонівських війн: трансформація кордонів, думок та традицій.
64. Реформи 60-70-х рр. XIX ст. в Російській імперії, їх сутність і наслідки.
65. Національне Відродження у слов'ян Австрійської імперії в XIX ст.
66. Переваги та недоліки прискороного розвитку США в останній третині XIX ст.
67. Зовнішня політика європейських країн в останній третині XIX ст. – початку XX ст. Утворення блокової системи та шлях до Першої світової війни.
68. Створення Радянського Союзу та основні тенденції соціально-економічного і політичного розвитку у 20-30-ті рр.
69. Велика економічна депресія 1929-1933 р.: причини, перебіг, шляхи подолання.
70. Країни Центральної та Південно-Східної Європи в Другій світовій війні.
71. Наслідки Другої світової війни для афро-азійського регіону. Процес деколонізації.
72. Країни Західної Європи та США в період «неоконсервативної революції» 1980-х рр. Характерні риси внутрішньої політики Р. Рейгана, М. Тетчер та Ф. Міттерана.
73. Історія афро-азійського регіону в контексті цивілізаційного підходу.
74. Трансформація країн Центральної та Південно-Східної Європи в 1990-х рр.
75. Перебудова, криза та розпад СРСР

Критерії оцінювання державного іспиту з історії

Програма Державного іспиту за фахом розрахована на студентів, які завершують навчання за спеціальністю 032 Історія та археологія (ОП Бакалавр).

Державний іспит за фахом проводиться у вигляді усного опитування. Здобувач вищої освіти отримує білет, який включає три усних питання. Розподіл кількості усних питань з кожної дисципліни у загальному обсязі відповідає розподілу цих дисциплін за кількістю годин у навчальному плані підготовки бакалавра.

Оцінка результатів учасника іспиту визначається на основі 100-бальної шкали.

За системою ОНУ	За шкалою ECTS	За національною системою	Визначення
90-100	A	5 (відмінно)	Здобувач у повному обсязі засвоїв всі обов'язкові компоненти освітньої програми, вміє вільно та логічно відповісти на поставленні питання, має власні судження щодо історичних процесів та явищ; вільно користується широким арсеналом термінів та понять для доведення своєї думки, схильний до системно-наукового аналізу; демонструє творчий підхід до викладання матеріалу як в усній так і в письмовій формі
85-89	B	4 (добре)	Здобувач у повному обсязі засвоїв всі обов'язкові компоненти освітньої програми, вміє вільно та логічно відповісти на поставленні питання, має власні судження щодо історичних процесів та явищ; вільно користується широким арсеналом термінів та понять для доведення своєї думки; демонструє творчий підхід до викладання матеріалу як в усній так і в письмовій формі, але допускає незначні помилки, що легко виправляє при зауваженні екзаменатора
75-84	C	4 (добре)	Здобувач недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв компоненти освітньої програми, правильно використовує фахову термінологію, вміє самостійно викласти зміст окремих питань та допускає дві-три помилки.
70-74	D	3 (задовільно)	Здобувач засвоїв лише окремі компоненти освітньої програми. Не вміє вільно та самостійно викласти зміст поставлених питань. Допускає ряд суттєвих помилок.
60-69	E	3 (задовільно)	Здобувач засвоїв лише окремі питання освітньої програми. Не вміє самостійно викласти зміст більшості отриманих питань. Уміє описувати деякі історичні процеси за певними ознаками проте дає неповні відповіді без аргументації
35-59	FX	2 (незадовільно)	Здобувач не засвоїв більшості тем обов'язкових компонентів програми, не вміє викласти зміст більшості основних питань. Може відтворити фрагменти правильної відповіді на питання лише за допомогою екзаменаторів.

0-34	F	2 (незадовільно)	Здобувач має фрагментарні знання з історії. Не володіє фаховою термінологією, не вміє викласти програмний матеріал або здобувач повністю не знає програмного матеріалу.
------	---	---------------------	---